

duint «vanitas vanitatum et omnia vanitas», fº 1v13. No escauria a aquest dicc. tractar de les accs. secundàries i fraseologia d'un mot així, sobretot perquè escauran més en un tractat de gramàtica o als diccionaris de què ja es disposa. Es trobaran indicacions suggestives de Spitzer en MLN LXXI, 282. A Mallorca pot sonar *kòp* en casos especials vulgarment, sobretot en la frase *no fa kòp bònə* (BDLC IV, 294). S'ha dit de vegades *què cosa és* --- per 'què, quina cosa' (veg. ja ex. del *Partinobles* en Careta, *Barbr.*, s. v. *maravillós*, que també en cita un de *què culpa* en el *Venturós Pelegrí*, i fins un de *què nombre* en el *Tirant*, s. v. *número*).

Algun preceptista diletant, d'estil acastellanat, ha dit que l'ús que el català pur fa d'aquest mot allà on el castellà usa *lo* és una imperfecció arbitrària de l'estil «català purista»; ni això és «purisme» ni és el català el qui, en aqueixa qüestió, es desvia del comú, sinó el castellà, car el mateix fan les llengües més diverses: italià (*la cosa seria sarebbe* ---), francès (*c'est une chose singulière que* ---), anglès (*the things that worry me* ---), etc., i fins el basc: Domingo Agirre escrivia «*gatuza txarrak laster siñiztuten dira*» allà on el seu traductor Goikoetxea escriu «*lo malo se cree pronto*» (*Auñemendiko Lorea* I, 168.6 i passim en tot el llibre). Però «el castellano es la voz de Jeová»...

Amb el valor del ll. clàssic *causa* el català, com la major part de les llengües germanes, ha pres la forma *causa* en caràcter de manlleu erudit. Distinció que ja trobem en ús a la fi del S. XIII: «dues maneres són de demostracions: una és com la *cosa* se demostra sens que no-y pot ésser feta calumpniació <'objecció, recusació'>, així com en quadrangle, on ha més angles que en triangle; l'altra és com s'i pot fer calumpniació, així com per l'efectu provar la *causa*», Lull (*Blanq.* II, 130.13); «portar peixes en la vila de Perpinyà per *causa* de vendre», doc. de 1298 (RLR V, 102).

Però a tal distinció no s'hi arribà tot seguit, perquè en certs textos arcaics trobem usat *cosa* amb el valor de 'causa': «l'Esgleya tots los màrtirs segons lurs dignitatz ensems ajustà, dels quals fo *cosa* de lur martiri la nativitat de JhCrist», en el ms. més antic (P), allà on el text llatí i el manuscrit B porten *causa* (fº 22v2, n. 23); «si alcu vol deseretar fil o filya --- establescha altre en son loc, qui provarà la *cosa* del deseretament ésser vera», *Usatges* (NCL., 95).

Amb valor de locució prepositiva de causa ha usat la llengua des de antic les combinacions *per causa de* i també *a causa de* (cf. dades sobre l'ús d'aquesta en castellà clàssic i modern, en francès, etc., en DCEC, s. v. *causa*, nota), i col·loquialment a Mallorca de vegades s'usa amb aquest valor *causa* a tall de veritable preposició (BDLC XIII, 145) (una mica com *vora de* i *costa de* s'han convertit en les preposicions *vora*, *costa*).

DERIV.: *Causar* [mj. S. XVI, Ausiàs, JoMartorell], «los vòmits que la mar *causa*: nausea», OPou (*ThPu.*, 72), «l'esglay d'aquell matí *causà* a la Toneta un altre atac d'asistòlia», Noller, *Papall.*, 179; *causador* [se-

gle XIV]; «cascú és *causador* de sos mals», JoMartorell (Ag. II, 139); *causant*; *causat* m. (Llull); **causatiu*, verb, terme gramatical 'factitiu'; *causativitat*.

Acusar [segle XIII], del ll. ACCŪSARE d'igual significat, derivat de CAUSA, amb la degradació vocàlica regular en llatí quan una síl·laba inicial esdevé interna: «que cascú *acús* al altre», Llull (*Blanq.*, NCL. II, 144.24; amb altres construccions ib. I, 202.25; II, 66.1); sovint apareix amb accs. secundàries de la mena de 'assenyalar' (tema sobre el qual es poden veure notes de Spitzer): 'assenyalar' en les *Lleg. Rim. Sevilla*, v. 739; 'esmentar, indicar' en Ausiàs (128, 157), 'assenyalar, denunciar' id., 112.330; «lo modo que havem tengut, conforme al que dit autor escriu; mes ne *accusam* altre, de certs grans o moments de or, lo qual és aquest ---», OPou (*ThPu.*, 332). En mallorquí vulgar i pagesívol se *àkuá*, d'on *acusador*, pron. *àkuadó* (BDLC IV, 294); *acusació*. *Acusatiu* [c. 1390, *Torcimany* d'Aversó I, 180, etc.; II, 427].

Excusar [S. XIII]: «pus ells no se'n volien *excusar*», Jaume I (Cròn., Ag., p. 450), del ll. EXCŪSARE 'excusar', 'disculpar'; també *scusat*, Llull (*Blanq.*, NCL. II, 98.4).

Excusa [*Homilies*]: «Nostre S. no respòs a la femna --- per zo que no agesen *excusa* los judeus que no -l credeguesen», fº 8r20; *scusa*, Llull (*Blanq.* I, 153.4); «aquelles de les corts dels grans senyors, qui per *excusa* de pujar hi devallar de les bísties --- sofriren alscons abraçaments ---», Eiximenis (*Llibre de les Dones*, cap. 29, que he suposat prosificació d'uns versos «com les qui *excusan-se* / ab pujar i avallar / de bístia, ab seguransa ---», *EntreDL* I, 191, 14.1); *excusació* cult. [«no és d'admetre *scusació* de tan justa demanda», JoMartorell, Ag. I, 31]; *excusable*; *desencusament* 'excusa' vulg. (1460), i també *desincusa*, que s'estengué a l'Oest del domini català pels dos vessants pirinencs, ja ben antic en gascó («sauban leyau *dexenquze*», a. 1403, Bigorra, *Li. Vert de Benac*, 113) i també en alt-aragonès, avui abreujat en *sincusa* («lo hizo con *sincusa* que ---» anoto en el Somontano d'Oscà, 1965): format, segurament, pel llenguatge jurídic i foral partint del llatí clàssic *incusare*=*acusar*.

Recusar [1640, *DTò.*], pres del ll. *recusare* id.; *recusació* [1695, Lacav.].

CPT.: *causídic* [1404], «*causídico* procurador: *causídicus*» (OPou, *ThPu.*, 162) compost amb *dicere* 'dir'; *causa-havent*.

Cosac, V. *cossac* (grafia menys bona) *Cosca* i *cosc(a)*, V. *closca* (CLOVA) *Coscarelles*, V. *pessigolles* *Coscastell*, V. *cort* *Coscó*, V. *coscoll* *Cosceir*, V. *costeir*

COSCOLL, COSCÓ i COSCONILLA, noms i plantes diferents, almenys en part, però relacionats els uns i les altres, d'origen incert: el primer sembla provenir de l'hispano-llatí CŪSCŪLIUM, nom d'una espècie de garric o alzinoi, i nom de la baia de la mateixa i d'altres plantes connexes; és versemblant que